

ਪੰਜਾਬ ਲੜੀ [ਭਾਗ 18ਵੀਂ-(2)

ਸਿਵਲ ਫੁਟਕਲ

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਯਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਜਨ ਜੇ

ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਕਮੇਟੀ-ਜਵਾਬਦਾਤਾ

1963 ਦੀ ਸਿਵਲ ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ 579-ਡੀ

ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਧਾਰਾ (1911 ਦਾ III)—ਐੱਸ 67—ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ— ਕੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਧਾਰਾ 1911 ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਘਰ ਕਰ ਸੈਂਦੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰਗਾਮੀ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮਾਲਕ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਇਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ ਸਗੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੀ ਕਰੇ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਲੋੜ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾਨਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਜਵਾਬਦੇਹ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁਕਦਮੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਢੁਕਵੀਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਸਮਝੇ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਵੀ.ਏ. ਸਈਅਦ ਮੁਹੰਮਦ ਵਕੀਲ।

ਸੀ.ਐਲ. ਜੇਸਫ਼, ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਵਕੀਲ।

ਫੈਸਲਾ

ਮਹਾਜਨ ਜੇ—ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 1953-54 ਲਈ ਕੇਚੀਨ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮੁੱਲ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮੰਡਾ-ਮੁਸ ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੁਕਵੀਂ ਲਿਖਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ

ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ 31 ਮਾਰਚ 1953 ਦੇ ਮਤੇ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਮਤਾ ਵੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਰਾਹਤ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 1953-54 ਲਈ ਘਰ ਕਰ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਲਾਨਾ 825 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਰਕਮ ਵਾਪਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। 30 ਦਸੰਬਰ 1953 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਅਪੀਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸਦੀ ਖਰੀਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਘਿਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ 'ਕੇਚੀਨ ਹਾਊਸ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਕੇਰਲ ਹਾਊਸ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ 1936 ਵਿੱਚ ਕੇਚੀਨ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ ਸੇਭਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਕੇਚੀਨ ਰਾਜ ਲਈ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਪਤੀ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਚੀਨ ਰਾਜ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਘਰ ਕਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ 8,250 ਰੁਪਏ ਦੇ ਧਾਰਾ ਅਤੇ 825 ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘਰ ਕਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 6 ਫਰਵਰੀ 1953 ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਘਰ ਕਰ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਮੁੱਲ ਨੂੰ 8,250 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 34,600 ਰੁਪਏ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਵਾਧਾ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(1) (ਸੀ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਵਾਧੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪੱਤਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ 14 ਮਾਰਚ 1953 ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਾਧੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ 6 ਫਰਵਰੀ 1953 ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 67 ਅਧੀਨ ਇਤਰਾਜ਼ (ਅਨੈਕਸ਼ਨ 'ਏ') ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 11 ਮਾਰਚ 1953 ਸੀ। 31 ਮਾਰਚ 1953 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 'ਕੇਰਲਾ ਹਾਊਸ' ਸਬੰਧੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਸਾਲਾਨਾ ਕਿਰਾਇਆ ਮੁੱਲ 34,600 ਰੁਪਏ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ 10 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਿਰਤ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ 7,950 ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਦੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਘਰ ਕਰ ਦਾ। ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕਦੇ ਵੀ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਵਾਧੇ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧ 9 ਮਾਰਚ 1953 ਦੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਅਪੀਲ ਇਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਹਾਲਾਂਕਿ, 30 ਦਸੰਬਰ 1953 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਵਾਪਸੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਰਖਾਸਤ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ 7 ਜੂਨ 1963 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲਾਨਾ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ 8,250 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 34,600 ਰੁਪਏ ਕਰਨਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮਤਾ ਵੀ। 34,600 ਰੁਪਏ ਮੁੱਲ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ 10 ਸਾਲ ਦੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਕੀਮਤ 34,600 ਰੁਪਏ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 66 ਅਧੀਨ ਤਿਆਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋਧ ਤਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਮੁੱਲ ਜਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਯੋਧਾਯਤੀ ਦੇ ਦੁਰਘਟਨਾ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੱਲੋਂ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ 8,250 ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਧਾਰਾ 67 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮਾਲਕ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਵਾਧੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 (1) (ਸੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 (ਐਲ) (ਸੀ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਕੇਵਲ ਧਾਰਾ 3(1) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਥਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਲਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਅਧੀਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸੀ। ਉਸ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਲਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਉਪਾਅ ਅਪੀਲ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਰਟੀਓਰੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਉਪਾਅ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਭਗ 10 ਸਾਲ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਸਾਲ 1963-64 ਲਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਈ ਗਈ ਦੂਜੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 30 ਦਸੰਬਰ 1953 ਨੂੰ ਬਣੇ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਅਧੀਨ ਉਸ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ (1) ਕੀ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਅਧੀਨ ਯੋਗ ਹੈ? ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, (2) ਕੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਦਲੀਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਧਾਰਾ 67 ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਧਾਰਾ 67 ਦੇ ਅਧੀਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਆਇਤ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਸਵਾਰੀ ਰੱਖੀ ਹੈ ਜੋ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਮੇਟੀ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 67 ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਘਰ ਕਰ ਸੈਂਦੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਦੂਰਗਾਮੀ ਨਤੀਜੇ ਹਨ। ਮਾਲਕ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ

ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਇਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੀ ਕਰੇ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇਕਰ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਧਾਰਾ 67 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪੰਨਾ 275 'ਤੇ ਅੰਬਾਲਾਲ ਸ਼ਿਵਲਾਲ ਬਨਾਮ ਵਿਨ (ਡੀ. ਐੱਮ.) ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (1) ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਤ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇਖੋ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ: -

"ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਧਾਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੈਕਸਵੈੱਲ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਾ 350 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੇਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦੂਜੀ ਦਲੀਲ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਵਾਦ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿਤੀ 30 ਦਸੰਬਰ 1953 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇ। ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਦਮੇ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਖਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਿਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਮਝਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Kewal kumar
Translator